

Litteraation numero: 108851/17
Äänitteen nimi: Iiro - Lahi-ita NYT 15_v1
Äänitteen kesto: 43 min
Litteroitu: Tutkimustie Oy 2.11.2022

Puhujien merkinnät: Anu Leinonen
Samuli Lähteenaho
Taavi Sundell

Muut merkinnät: ... Puheenvuoro jää kesken, jatkaa puheenvuoroa
(-) Pois jäänyt sana tai sanan osa
(--) Pois jäänyt jakso
(sana) Epäselvä sana tai jakso
[hakasulkeet] Litteroijan kommentti

Huomautukset: --

Anu: En uskonut, että näkisin maailman loppuvan, mutta juuri sitä me nykyään elämme Libanonissa, kokonaisen elämäntavan loppua. Luen meitä koskevia uutisotsikoita. Ne ovat luettelo tosiasioita ja numeroita. Valuutan arvosta on hävinnyt 90 prosenttia sitten vuoden 2019. Arviolta 78 prosenttia väestöstä elää köyhyydessä, bensiinistä ja dieselistä on paha puute. Yhteiskunta on romahduksen partaalla. Mutta mitä tämä kaikki tarkoittaa? Se tarkoittaa päiviä, jotka täytyvät perustarpeiden hankinnasta, elämää, joka on pelkistetty selviytymisen vaativiin hankintoihin ja väestöä, joka on puhki fyysisesti, henkisesti ja emotionaalisesti. Lainaus, toimittaja, kirjailija, kääntäjä Niina (Mumzerin) artikkelista syyskuussa 2021.

[itämaista musiikkia]

Anu: Lähi-itä NYT! on podcast, joka auttaa ymmärtämään, mistä Lähi-idässä on kysymys. Podcastia julkaisee Suomen Lähi-idän instituutti eli tuttavallisesti FIME. Minä olen instituutin virkaatekevä johtaja Anu Leinonen. Tänäaen aiheenamme on elämä ja työskentely sähkö- ja vesipulan keskellä Beirutissa, ja keskustelukumppaneinani ovat instituutin tutkija, Taavi Sundell ja instituutin tutkijavieras, Samuli Lähteenaho. Taavi Sundell on maailmanpolitiikan tutkija, ja hän on tutkinut muun muassa korkeakoulutuksen poliittista taloutta Jordaniassa, ja jatkaa samoista teemoista tai lähellä olevista teemoista Libanonin kontekstissa sitten postdoc-tutkimuksessa. Hän on työskennellyt ja asunut Libanonissa melkein neljä vuotta. Samuli Lähteenaho on parhaillaan instituutin tutkijavieraana Libanonissa. Hän on sosiaali- ja kulttuuriantropologi, joka tutkii ympäristön ja kaupunkipolitiikan kysymyksiä Libanonin rantaviivalla. Tervetuloa Lähi-itä NYT! podcastin vieraaksi, Taavi ja Samuli.

Samuli: Kiitos.

Taavi: Kiitos.

Anu: Ihan ekaksi mä haluan kysyä siitä, että miten te olette päätyneet tänne Libanoniin. Aloitetaan vaikka Taavi susta. Miten sä olet päätenyt tutkimaan Jordaniaa yhtenä casena tai tapaustutkimuksena sun väitöskirjassa ja miksi sen jälkeen Libanon?

Taavi: Siihen on hyvinkin yksinkertainen selitys, että siinä kohtaa kun mietin tarkemmin, että mistä se väitöskirja nyt varsinaisesti tulisi kirjoittaa, niin selvisi, että puoliso sai työpaikan Jordaniasta ja että tulen viettämään seuraavat kolme vuotta Jordaniassa. Sitten tietysti heräsi kysymys, että löytyisikö sieltä jotain kiinnostavaa kulmaa korkeakoulutuksen poliittiseen talouteen. Niin sieltähän löytyi. Joten sitten osana väitöskirjaa tarkastelin myös Jordaniaa, erityisesti yksityistä korkeakoulusektoria. Sitten taas tänne Beiruttiin päädyin FIME:lle töihin, joka sitten taas nyt kun täällä on neljä vuotta ollut ja suht tiiviisti melkein päivittäin seurannut maan tapahtumia ja aika poikkeuksellisia sellaisia, niin sitten on jotenkin herännyt kysymys, että hulluhan se olisi, jos se ei tästä sitten myös tutkimuksellisesti jotain saisi irti. Siihen sitten tarjoutui mahdollisuus, kun haettiin ja saatiin Koneelta neljävuotinen apuraha projektille, jonka nimi on Maahanmuuttoylirajaiset koulutuspolut ja diasporinen monikielisyys. Eli nyt sitten pääsee vihdoinkin myös tutkijana kirjoittama ja tarkastelemaan Libanonia ensi tammikuusta alkaen, jota odotan kovin paljon.

Anu: Entä Samuli? Sä oot sosiaaliantropologi, kulttuuriantropologi, joka tarkastelee Libanonia, niin miksi Libanon, ja voit sä kuvitella, että se jossain vaiheessa vaihtaisit maata ja aihetta ja katsoisitkin jotain ihan muuta tapausta?

Samuli: Joo. Munhan historia oikeastaan tällä alueella laajemmin, ehkä voidaan puhua Levantin alueesta, työskentelyssä menee aika kauas. Ensimmäisiä kertoja mä olen ehkä viitisentoista vuotta sitten matkustanut tänne alueelle, mutta Libanoniin mä saavuin ensimmäistä kertaa 2015, itse asiassa Suomen Lähi-idän instituutin harjoittelijana. Samaan aikaan mä olin työstämässä mun just sosiaalicultuuriantropologian pro-gradu-työtä. Mä olin kiinnostunut siirtolaisuuden kysymyksistä aika paljon siihen aikaan. Mä haluaisin tutkia nimenomaan, en pakolaisten tai tosi heikossa asemassa olevien ihmisten siirtolaisuutta, vaan ehkä tältä alueelta kotoisin olevien keskiluokkaisten nuorten siirtolaisuutta, johon mä keräsin aineiston täällä Libanonissa 2015. Valmistuttuani sitten jatkoin jatko-opintojen parissa. Pitkä tarina, mutta päädyin sitten työskentelemään ympäristöjärjestöjen ja ympäristökysymysten parissa työskentelevien ryhmien kanssa Beirutin rantaviivalle, josta mä tällä hetkellä just viimeistelen mun väitöskirjatutkimustani. Kyllä mä näen antropologina, että eteenkin tällä alueella on paljon ilmiöitä, joita voisi olla kiinnostavaa tutkia muissakin maissa. Tietysti tällä hetkellä

poliittisistakin syistä, niin on aika rajattua, että missä maissa on helppoa tai mahdollista ylipäänsä aloittaa uusia tutkimusprojekteja.

Anu: Arki täällä on monella tavalla hankalaa, kun on pulaa erityisesti sähköstä, mutta myös vedestä. Niin haluaisitteko te vähän kertoa siitä, että millaista se elämä käytännössä täällä on? Millaista se arjen eläminen on? Paljonko tulee sähköä, paljonko tulee vettä, ja miten te teette arjesta mahdollisimman helppoa ja mukavaa tässä tilanteessa?

Samuli: Viimeiset vuodethan on ollut haastavia. Se perusinfrastruktuurin rakoilu just vaikka sähkön tai veden suhteenhan näkyy ihan täysin eri tavalla tällä hetkellä kuin aikaisemmin. Esimerkiksi, jos vaikka puhutaan sähköstä, mun asunnossa on tämmöinen generaattorisopimus. Siis nämä generaattorit on yleisin tapa Libanonissa tällä hetkellä tuottaa sähköä. Dieseliä polttavia sähkögeneraattoreita. Niin meidän asuntoon sähköä tulee tällä hetkellä semmoinen 10–12 tuntia päivässä käytännössä pelkästään tässä korttelissa sijaitsevasta yksityisestä generaattorista. Silloin tällöin tulee valtiollista sähköä, mutta valtion sähköntuotanto on tällä hetkellä ajettu ihan täysin tai ajautunut kriisiin ja melkein täysin loppunut. Se on täysin satunnaista, että tuleeko meille tunti vai ei ollenkaan valtiollista sähköä päivässä.

Anu: Kaikki aina ne sanoo, että keskimäärin tulee tunti vai kaksi päivässä, mutta mun täytyy sanoa, että mun kotona mä en edes tiedä, että milloin tulee verkosta sitä sähköä, ja suurimman osan aikaa se tuntuu tulevan generaattorista. Miten Taavi teillä?

Taavi: Vähän täällä tuppaa nyt tällä hetkellä olemaan, että varallisuuden mukaan niitä backup-systeemejä on sitten enemmän. Meidän tapauksessa on se julkinen sähkö ja kun sitä ei tule, niin on generaattorisähkö ja kun sitä ei tule, niin sitten on aurinkopaneelit katolla, ja sitten kun niistäkään ei tule mitään, niin sitten on vielä pieniä akkuja, joiden voimin saa sitten pidettyä vähintäänkin nettiyhteydet käynnissä, että on jonkunlainen yhteys ulkomaailmaan. Mutta kyllä siellä laajemmin, kun kysyt, että minkälaista arki täällä on, niin just nyt tässä meidän kontekstissa, jossa on kuitenkin resursseja hommata näitä varasysteemejä, niin se ei ole ihan niin paha, kun se oli vielä tuossa vaikka vuosi sitten. Se tilanne on vähän tasaantunut niille onnekkaille kenellä on rahaa laittaa näihin systeemeihin. Mun mielestä viime vuosi ja eteenkin viime vuoden syksy oli se ehkä, missä se pohja saavutettiin. Vaikka kuinka paljon olisit lyönyt taaloja tiskiinkin, niin sitä sähköä ei vaan tullut.

Anu: Niin miten sitten köyhemmät libanonilaiset? Ovatko he sitten 23 tuntia vuorokaudessa ilman sähköä?

Samuli: Esimerkiksi ihan Beirutissa alemman keskiluokan sanotaan vaikka parissa, on aika tyypillistä, että ihmisillä saattaa olla vaikka just viiden ampeerin generaattorisopimus sen kymmenen ampeerin sijaan, joka tarkoittaa sitä, että sähköä kyllä on, mutta sitten se asettaa ihan eri tavalla rajoitteita siihen, että minkälaisia sähkölaitteita ylipäänsä voi käyttää. Viiden ampeerin generaattori pyörittää ehkä jääkaappia, mutta ei ehkä pyöritä ilmastointilaitetta. Sitten tietysti valtava osa Libanonin väestöä on myös ihmisiä, jolla ei välttämättä ole ollenkaan varaa maksaa näistä kalliista yksityisistä generaattorisopimuksista.

Anu: No mistä näin hirvittävän sähköpula johtuu?

Taavi: Yhdellä lauseella sen voi tiivistää siihen, että rahat on loppu. Hieman pidempi versio on sitten se, että sisällissodan jälkeen, mikä loppui siis 1990, niin tätä maan sähkösektoria ei ole vaan saatu uudistettua järkevällä ja kestäväällä tavalla, jolloin se on järjettömän tehoton ja resursseja haaskaava ja perustuu isolta osin siihen, että pitää tuoda polttoainetta ulkomailta, jota poltetaan sitten näissä voimaloissa, jotta tuotetaan sähköä kansalaisille. Ja nyt kun oikeasti fyrkat on loppu, niin sitä polttoainetta ei saada tuotua tai joudutaan ostamaan huonompilaatuista polttoainetta tai ottaa lahjoituksina huonolaatuista polttoainetta, jolloin yksinkertaisesti ei ole polttoainetta tarpeeksi tuottaa energiaa. Toisaalta ei ole rahaa enää korjata, jos joku menee hajalle, ja sitten myöskin se huonompilaatuinen polttoaine vielä hajottaa entisestään niitä huonossa kunnossa olevia voimaloita.

[itämaista musiikkia]

Anu: Sähkön lisäksi täällä on myös pulaa vedestä, ainakin Beirutissa kerrostalossa asuessa. Niin Libanonissa kuitenkin sataa aika paljon, kun ottaa huomioon että suurin osa Lähi-idästä on aika kuivaa. Ja toki se sade ajoittuu talvikuukausiin. Kesällähän ei sada lainkaan, mutta missä tämä vesipula johtuu? Eikö sitä vettä saada varastoitua vai onko se nimenomaan, että sitä ei saada pumpattua tänne kaupunkiin, kun ei ole sähköä?

Samuli: Teoriassa makeata vettä on väestölle ihan riittävästi. Ne isoimmat ongelmat on se, että oikeastaan sen sisällissodan jälkeen sitä infrastruktuuria ei ole saatu kunnolla toimivaksi ja riittäväksi vastaamaan etenkin kaupunkialueiden kasvavan väestön tarpeita.

Taavi: Ihan samalla tavalla kun energiasektorilla se, että julkiset voimat ei tuota tarpeeksi sähköä, niin miten tämä nyt englanniksi sanotaan. Not a bug but a feature. Eli se ei ole vaan, että ei olla saatu rakennettua toimivaa energiasektoria, vaan sen toimivan energiasektorin puuttuminen mahdollistaa bisneksen tekemisen yksityisille generaattorin tuottajille, aurinkopaneelien myyjille, jne. Samalla tavalla vesisektorilla se, että ei oteta kaikkea irti siitä periaatteesta tarpeeksi saatavilla olevasta vedestä mahdollistaa yksityisille yrittäjille, ketkä pumpkaa vähän miten heitä sattuu huvittamaan vettä omiin tankkereihinsa ja pulloittaa sen ja myy sen, ja se on iso bisnestä. Eli näissä molemmissa ja hyvin monella muullakin, on se sitten koulutussektori tai terveydenhuoltosektori tai käytännössä mikä tahansa Libanonin sektori, niin se ei ole vaan, että ei olla jostain kumman syystä saatu rakennettua sitä systeemiä ylös, vaan sen systeemin puuttumattomuus on tarkoituksellista, koska siitä hyötyy voimakkaat intressit maan sisällä.

Anu: Te olette esittäneet tässä aika kriittisiä näkemyksiä siitä, että miten tähän ollaan tultu ja että tämä ei ole vahinko, vaan tästä myös monet hyötyvät. Niin ajattelevatko libanonilaiset samoin? Miten tämä nähdään, että mistä tämä tilanne johtuu täällä paikan päällä?

Samuli: Kyllä on varmasti Libanonissa on varmaan aika laajasti jaettu käsitys siitä, että nämä perusinfrastruktuurin ongelmat on pohjimmiltaan poliittisia. Varmasti syytetään korruptoitunutta sektariaanista poliittista järjestelmää myös näistä perusinfrastruktuurin ongelmista, ja jossain määrin myös tätä, minkä Taavi tuossa nostikin esille tätä kaverikapitalismia, jossa jopa perusinfraan puutteella saatetaan yrittää löytää mahdollisuuksia voiton tekoon usein just johonkin poliittisiin hahmoinhin kytkettyneille liikemiehille.

Taavi: Sitten varmaan, jos miettii, että mitä kauemmas tullaan vaikka yliopiston seinien sisältä, ja musta on aina kiva kysellä taksikuskilta, mitä mieltä ne on asioista, niin sitten varmaan just näin niin kuin Samuli sanoo. Mutta sitten myös jokaisella on omat lempiteoriaansa, että mikä spesifi ulkovalta on tämän kaiken takana, ja toisaalta se, että kyllä se vieläkin on aika yleistä, että joo, poliitikot, korruptoitunut järjestelmä, paitsi, ja sitten tähän kohtaan laitetaan se oma suosikki näistä vanhoista poliitikoista. Kyllä periaatteessa laaja jaettu yhteisymmärrys, mutta sitten loppupeleissä hyvinkin merkittäviä, jos mietitään, että miten tästä eteenpäin, eroja sen suhteen, että kuka ei ole syyllinen.

Anu: Tietyt tahot hyötyy sähköpulasta, hyötyy vesipulasta. Tilannetta kuitenkin varmaan yritetään korjata, koska tämä ongelma on niin valtava. Mitä on yritetty tehdä, ja miksi se ei onnistu?

Samuli: Totta kai valtiokin jatkuvasti jollain tavalla edelleen kykenee tekemään joitain korjausliikkeitä ja ylläpitämään joitain asioita, mutta tavallaan se mittakaava, jossa se infrastruktuuri on riittämätöntä ja huonokuntoista ja vanhentunutta, niin on tietysti niin laaja, että sitä ei tavallaan voi pienellä nypläämisellä mitenkään äkkiseltään ratkaista, jolloin sitten loppupeleissä, että voidaanko näille isoille kysymyksille, just sähkö- tai vesi-infrastruktuurin tai muiden palveluiden riittävydestä tehdä mitään, niin linkittyy tähän laajempaan poliittiseen ja taloudelliseen kysymykseen, eli siihen, että onko rahaa ja onko tahtoa ratkaista näitä asioita.

Taavi: Siinä on ehkä pari erilaista strategiaa tällä hetkellä, jos miettii isossa kuvassa. Kansainvälinen yhteisö geneerisenä möykkynä on pitänyt kiinni siitä, että tarvitaan jonkunlaisia aika perustavanlaatuisia reformeja tähän kokonaisjärjestelmän, jolla tätä maata on hallittu, joka omalta osaltaan selittää sen tilanteen, mihin ollaan tultu. Vaikka ei hyväksyisi libanonilaisten poliitikkojen kantaa, niin se on tavallaan ihan ymmärrettävää, että he ei ole tähän olleet valmiita menemään, vaikka nyt on jo pari kolme vuotta ollut aika akuutti kriisi päällä, koska heidän valtansa ja varallisuutensa riippuu juurikin siitä järjestelmästä, niin kuin tuossa aikaisemmin puhuttiin. Periaatteessa tuohon kysymykseen, että mitä voitaisiin tehdä tai korjata, niin siis ideoita ja raportteja ja suunnitelmia ja järjestöjä ja tällaisiahan ei puutu. Ja mä jopa väittäisin, että niitä ei tarvita yhtään lisää. Kaikki tietää, mitä voidaan tehdä. Niissä on vain ongelma, että ne yleensä abstrahoi siitä poliittisesta ja taloudellisesta todellisuudesta, jossa täällä eletään. Toiset sitten argumentoi, että on pakko hyväksyä se, että tämä maa on mitä se on ja se poliittinen ja taloudellinen järjestelmä on mitä on, ja miten tämän sisällä riittävät intressejä myötäillen olisi silti mahdollista saada jonkunlaisia pieniä parannuksia. Okei, hyväksytään, että nämä korruptoituneet poliitikot on täällä ja hyväksytään, että ne vetää välistä, mutta silti olisi mahdollista tehdä. Nämä on ehkä ne kaksi sellaista tällä hetkellä olemassa olevaa selkeintä vaihtoehtoa näihin ongelmiin.

Samuli: Ja sitten vielä tähän voisi ehkä lisätä sen, että tietysti sillä aikaa, kun näitä varsinaisia ratkaisuja kummallakaan Taavin kuvaamalla tavalla ei tapahdu tai tapahtuu pienissä määrin, mutta ei riittävässä määrin, niin tietysti Libanonissa on pitkä historia näissä varajärjestelmän varajärjestelmien jeesusteippiratkaisuista. Esimerkiksi tähän sähkönkriisiinhan on ollut valtava yhteiskunnallisesti transversaali ratkaisu, tämä aurinkopaneelien tuominen mukaan kuvioon, josta on tullut tällä hetkellä ihan valtava bisnes täällä. Jokaisen libanonilaisella on varmaan joku serkku tai setä, joka on aloittanut aurinkopaneelien myymisen ja asentamisen. Tavallaan myös tällaisia hyvin desentralisoituneita ja kaottiliikkeen ratkaisuja voi joskus olla ainakin helpottamaan sitä akuuttia tilannetta.

[itämaista musiikkia]

Anu: Tämä taluskriisi on vaikuttanut myös muilla tavoilla julkisen sektorin tuottamiin palveluihin. Se ei ole pelkästään vesi ja sähkö. Eli täällähän ei julkisen puolelta koulut nyt auenneet elokuussa. Toivottavasti saadaan auki lokakuussa, jolloinkin sitten tavoite on pitää niitä auki vaan kolmena päivänä viikossa. Eli tässä erittäin huonolla tolalla ollaan koulutuksen suhteen. Jos ajatellaan, että opettajien palkat on niin pienet, että opettajat ei halua tulla töihin, koska työmatkakustannukset vie kaiken sen palkan, eikä sitten ole myöskään dieseliä koulujen generaattoreita niin, että koulussa olisi sähkö, että siellä voitaisiin opiskella. Monet virastot on osan viikosta kiinni. Eli siellä virkailijat tulevat töihin kahtena, kolmena päivänä viikossa samoista syistä kun opettajatkaan eivät haluaisi mennä töihin. Voidaanko Libanonia pitää epäonnistuneena valtiona tai että missä määrin täällä voidaan katsoa, että täällä on valtio?

Taavi: Tuosta aina välillä olen ihmisten kanssa keskustellut ja vääntänyt, ja mä ymmärrän, että monet on allergisia sille termille epäonnistunut valtio. Mä en itsekään ole ihan varma, mitä sillä aina tarkoitetaan. Mä joskus googlailin, löytyykö tälle jotain yhteisesti hyväksyttyä määritelmää, ja jos nyt oikein muistan, niin kyllähän tämä Libanonin tilanne nyt aika hyvin siihen sopii. Se ehkä vie vaan sillä tavalla ajatuksia väärään suuntaan, että siitä tulee helposti se kuva, että ikään kuin valtiota ei enää olisi tai valtio ei tekisi asioita, kun täällä se on ehkä enemmän niin, että valtio tekee väärä asioita. Valtio satsaa omaan turvallisuuteensa, poliitikkojen turvallisuuteen. Täällä tällä hetkellä tilanne huononee seksuaalivähemmistöjen, erilaisten marginalisoituneiden ryhmien parissa, ja valtio on sillä tavalla aktiivinen ja se on aktivoitunut. Ja jos miettii sitä kansannousua 2019 ja 2020, niin kyllä se valtio oli siellä, mutta se ei vaan tee niitä asioita, mitä valtion pitäisi tehdä. Eli siinä mielessä mun päässä failed state ehkä kuvaa hieman anarkistisempaa tilannetta, jossa se valtio on tavallaan hävinnyt kokonaan kuvasta. Täällä se on vielä kuvassa, mutta se tekee valitettavasti väärä juttuja.

Anu: Tässä on monessa otteeseen mainittu tämä Libanonin talouskriisi ja se kuinka se on joko aiheuttanut näitä ongelmia tai syventänyt niitä tai tekee niiden ratkaisemisesta vaikeaa. Miten tämä talous, tai aloitetaan siitä, että miten syvä tämä talouskriisi oikeastaan on tai talousromahdus, ja sitten, että miten se näkyy Beirutin kaduilla?

Taavi: Ehkä jonkunlaisen käsityksen siitä syvyydestä saa siitä, että maailmanpankki, olisikohan tänä vuonna julkaistussa raportissa, arvioi, että Libanonin nyt käynnissä oleva talouskriisi on top kymmenessä mahdollisesti, top kolmessa pahimmista kriiseistä maailmanlaajuisesti sitten vuoden 1850. Eli pahimmillaan yksi pahimmista talouskriiseistä, mikä mitään maata on kohdannut viimeiseen 170 vuoteen. Miten tämä näkyy Beirutin kaduilla, niin se onkin sitten se asia, mitä on välillä vaikea selittää sinne kotisuomeen päin, koska se riippuu niin paljon siitä, että missä sattuu asumaan. Jos asuu siinä Beirutin kantakaupungissa, missä meistä jokainen asuu keskiluokkaisilla alueella, niin ei se nyt varsinaisesti näy niin paljoa siinä arjessa. Paitsi tietenkin jälleen tullaan siihen, että onko turtunut tiettyihin asioihin, että liikennevaloja ei ole päällä, katuvalot ei ole päällä, iso osa taloista on illalla pimeänä, kun ei ole sähköä. Sitten kun mennään näiltä alueilta pois päin köyhimmille alueille saatikka Beirutin ulkopuolelle tai Pohjois-Libanoniin tai Bekaan laaksoon tai etelään, niin sittenhän se tilanne on aivan toinen. Mutta siellä sitten taas se on ehkä siinä, että koska nämä alueet on ollut jo aiemmin köyhiä ja aiemmin ihmisillä ei ole ollut niin paljon, millä tulla toimeen, niin siellä se muutoskaan ei ole sitten ollut niin dramaattinen, koska se tilanne on ollut huono jo lähtökohtaisesti.

Samuli: Yksi, miten se talouskriisi näkyy täällä arkipäivässä, on siis, että voidaan puhua hyperinflaatiosta. Eli Libanonin liiran kurssin hyvin dramaattinen ja edelleen jatkuva heikentyminen suhteessa dollariin, joka sitten näkyy hinnoissa, mutta vähän eri tavalla kuitenkin eri tuotteiden hinnoissa. Radikaaleimmin se näkyy kaikkien tuontituotteiden hintojen nousussa, ja tämä ehkä sitten osataan taas semmoisille ihmisille, joilla ei ollut kauheasti varaa muihin asioihin aiemminkaan, niin saattaa vähän pehmentää sitä suhteessa siinä mielessä, että esimerkiksi leivän tai joidenkin peruskasvien tai linssien hinnat on nousset radikaalisti, mutta ei ehkä niin radikaalisti kuin joidenkin muiden.

Anu: Mä vielä täydentäisin tätä Samuli, mitä sä sanoit tuosta hyperinflaatiosta. Täällähän mekin niin kuin varmaan muutkin, niin säilytetään jonkun verran rahoja euroissa tai dollareissa, ja sitten katsotaan, että kun on hyvä kurssi, niin niitä vaihdetaan enemmän. Sitten myöskin mielenkiintoisesti menee hyppäyksittäin nuo hintojen nousut. Yhtäkkiä nousi 30 prosentti mun suosikkisandwichin hinta, joka oli siihen asti ollut ihan todella halpa. Sitten yhden mun lempiviinin hinta nousi myös hiljattain varmaan 25 prosenttia. Eli ne tulee vähän jälkijunassa, jolloin me, jotka saamme valuutassa palkkamme, hyödyimme hetken aikaa niistä hinnoista ja inflaatiosta, mutta sitten nousee ja ottaa kiinni. Kyllä ne hinnat on sen verran korkeat, että mua ihmetyttää se, että miten paikalliset, jotka saa palkkansa liiroissa, niin mitenkään pystyy ostamaan edes riittävää määriä ruokatarvikkeita, ja ilmeisesti monet eivät ehkä ihan pystykään.

Samuli: Yksi tietysti, mikä tuon hyperinflaation ja sen nopeasti ja melko vaikeasti ennakoitavasti muuttuvan valuuttakurssin seuraus on se, että tietysti monille liikkeenharjoittajillekin on eri tavalla haastavaa pysyä mukana siinä, että paljonko heidän tuotteidensa esimerkiksi kuuluisi maksaa tai mitkä on heidän tuotantokulunsa tällä hetkellä tai millä hinnoilla he saavat ensi kuussa tukkurilta jotain tuotteita. Mikä on kyllä osaltaan johtanut siihen, että ihan vaikka Beirutinkin sisällä on hinnoissa on tosi paljon heittelystä.

Taavi: Toisaalta niin kuin Anu sanoit, että siinä tulee välillä sellaisia, että kurssi hyppää ylös ja se hinta ei ihan heti seuraa perässä, jolloin se meille hyväosaisille tarjoaa mahdollisuuden ostaa vähän halvemmalla kuin olisi vaikka viikko sitten saanut. Niin on tässä tapahtunut ihan valtava ero siihen, mitä se oli tämän kriisin alkuvaiheessa. Nyt ne hinnat seuraa useissa paikoissa reaaliaikaisemmin ehkä sitä pimeätä kurssia. Esimerkkinä esimerkiksi ravintolat on monet siirtynyt siihen, että siellä ei ole enää paperille printattuja hintoja, vaan niillä on QR-koodit, joka heittää sut johonkin Google Docsiin, johon ne pystyy helposti päivittämään vaikka joka päivä ne hinnat.

Samuli: Ja tietysti tähän pitää täydentää vielä tai painottaa sitä, että niin kuin sä sanoit, niin siis myös, että kyllähän tämä tilanne myös on johtanut siihen, että tosi isolla osalla libanonilaisista ei välttämättä ole varaa peruselintarvikkeisiin. Tietysti täällä on valtavasti kasvanut se määrä ihmisiä, jotka on erinäisten ruoka-apujen tai muiden tammöisten avustusten varassa ihan päivittäisen selviytymisensä puolesta. Ja tietysti, mikä näkyy myös siinä, että nythän on tänä kesänä ollut paljon surullisia uutisia siitä, mutta että täältä tän on myös nyt lähtenyt laajemmista ja laajemmista määrin ihmisiä siirtolaiseksi myös näitä epävirallisia reittejä pitkin ihan sen takia, että kaikille elämä täällä ei välttämättä enää ole oikeastaan taloudellisesti mahdollista.

Anu: Onko tulevaisuudessa mitään toivoa, että mitä tälle taloudelle voisi tehdä? Miten tämän talouden voisi saada kuntoon? Tai miten ainakin osa näistä ongelmista saataisiin korjattua?

Samuli: Kysymys on pitkälti siitä, että mistä myös tässä talouskriisissä loppujen lopuksi on kysymys, ja siitä on tietysti varmaan monia erilaisia näkemyksiä myös ihan oikeasti taloutta ymmärtävillä taloustieteilijöillä ja tutkijoilla. Tietysti tämä akuutti keskuspankin dollarivarantojen hupeneminen, mikä on monella tavalla tämän nykyisen kriisin keskiössä. Mutta varmaan monet olisi sitä mieltä, että tässä on pidempiaikainen myös rakenteellinen ongelma siinä, että miten Libanonin talous ylipäänsä on järjestetty täällä sisällissodan aikaisella kaudella. Libanonin bruttokansantuotteesta palvelusektori, siis palvelu kattaen myös finanssipalvelut ja muut tammöiset, niin taitaa olla jotain 70–80 prosenttia ainakin ennen kriisiä. Talous on ollut hyvin palveluvetoinen ja hyvin vähän perustunut mihinkään alkutuotantoon, maatalouteen. tai sitten teollisuuteen. Oikeastaan ehkä sanottiin ainakin ennen tätä kriisiä, että Libanonin talouden peruspilarit oli pankkisektori, finanssipalvelut, sitten turismi ja sitten kolmantena rahalahetykset ulkomailta, jotka muodostaa myös yleensä ehkä ainakin ennen kriisiä semmoisen viitisentoista prosenttia bruttokansantuotteesta.

Taavi: Yhden sanonnan mukaan Libanon on ollut Lähi-idän pankki ja kasino, eli tänne on siirretty rahaa tai tätä Libanonin pankkikalaisuutta on käytetty hyväksi eri alueen pääomien taholta, ja toisaalta sitten just turismi ja tällainen viihdytys, mitä Libanon voi edelleenkin tarjota. Nämä on molemmat kyllä ottanut iskun, ja siis joku päivähän tämä on ohi ja joku päivä asiat on vielä hyvin, tai näin mä ainakin itse haluan uskoa. Eihän mikään ole ikuista, ei edes tämä kurjuus. Mutta

se minkä takia mä olen huolissani, että se tulee kestävä pitkään, on se, että Libanonilla on ollut yksi vientituote kautta historian, mihin on just perustunut tämä koko talousjärjestelmä, ja se on libanonilaiset ihmiset itsessään. Eli täällä on ollut alueellisessa kontekstissa hyvä koulutusjärjestelmä. Vanha, perinteinen, laadukasta koulutusta kaikilla koulutuksen tasoilla tarjoava järjestelmä, joka on kouluttanut ihmisiä ja jotka on ollut haluttua työvoimaa, haluttuja yrittäjiä tai kykeneviä yrittäjiä, jotka on lähtenyt maailmalle ja lähettänyt sitten sitä rahaa takaisin libanonilaisiin pankkeihin, ja tähänhän se perustui. Nyt se kriisi on niin paha, että tämä koulutusjärjestelmä niin kuin tässä ollaan jo viitattu, horjuu. Voi olla, että se romahtaa isommin, jolloin periaatteessa se yksi niistä perusmoottoreista, millä tämä on pysynyt pystyssä näinkin kauan tuottamatta sen kummemmin mitään häpäkkeitä, niin jos se pääsee kaatumaan, ja nyt oli satojatuhansia lapsia koulun ulkopuolelle lapsia. Lapsia, jotka on ollut pari vuotta jo koulusta pois. Nähtäväksi jää, mitä tänä vuonna tapahtuu. Pysyykö yliopistot pystyssä. Pysyykö koulut pystyssä. Jos se menee, niin silloin tämä perinteinen toisaalta paineventtiili, että kun asiat on huonoja, niin ihmiset lähtee maailmalle, ja toisaalta talouden peruslogiikka, että libanonilainen lähtee maailmalle ja lähettää rahaa takaisin, niin se kun rupeaa yskimään, niin sitten ollaan todella perustavanlaatuisen kysymysten ääressä. Mutta kyllä se joka tapauksessa vaikka näin ei pääsisi käymään, niin kyllä tämä niin syväle on notkahtanut, että kyllä siinä puhutaan kymmenestä vuodesta optimistisimminkin arvioissa, jolloin tämä palautuu jotenkin entiselleen. Sitten on tietysti se, että onko sitä järkeä palauttaa entiselleen, koska se ei ollut, niin kuin mistä tämä keskustelu tänään lähti käyntiin, niin se järjestelmä ei ehkä ole sellainen, että sitä kannattaisi jälleen rakentaa. Mutta se on sitten iso kysymys, että mitä rakentaa tilalle.

[itämaista musiikkia]

Anu: Onko mitään positiivisia merkkejä? Onko valoa tunnelin päässä näkyvissä? Miten nämä suuret kaasuesiintymät, jotka on löydetty merestä tuolta, sanon molempien Libanonin ja Israelin merivesialueelta, koska täällä on käynnissä neuvottelut niiden määrittelystä, niin onko sieltä odotettavissa jotain apua tähän energiaan ja taloustilanteeseen?

Taavi: Nämähän on hyvin ajankohtaiset neuvottelut. Olisikohan Hizbollah asettanut takarajaksi lokakuun alun, että jotain pitäisi saada aikaan tässä aluevesirajaneuvotteluissa, ja nähtäväksi jää, että tuleeko sieltä sopimus vai sota, jos nyt tälleen vaan puoliiksi vitsaillen. Mutta ei. Siis tosi monihan toki joko uskoo tai sitten haluaa esittää ulospäin, että näistä kaasuesiintymistä, että sitten mannaa sataa taivaalta ja asiat on kunnossa, kunhan saadaan hyvä diili etelänaapurin kanssa. Mutta kyllä siitä on ihan vakuuttavaa tutkimusta ja puheenvuoroja, että joo, se on ihan merkittävä summa rahaa, mutta sen rahan saaminen energiaa tuottamalla, niin se on vasta vuosien tai vuosikymmenien päässä parhaassakin mahdollisessa tapauksessa, ja eikä ne rahasummat sitten ole se sellaisia, jotka edes riittäisi tämän nykyisen kriisin ratkaisemiseen. Ei tästä mitään Dubaita ole tulossa tai Saudi-Arabiaa, vaikka neuvottelut menisikin Libanonin kannalta parhain päin.

Samuli: Jos mä olen ymmärtänyt oikein, niin tällä hetkellä koeporauksia on tehty vasta aika pienellä määrällä näistä kentistä, jossa mahdollisesti voisi olla jotain kaasua. Oikeastaan ei ole mitään kauhean selkeätä kuvaa siitä, että kuinka paljon sitä kaupallisesti hyödynnettävissä olevaa kaasua tai öljyä siellä Välimeren pohjassa on. Muistaakseni viime vuonna semmoinen energia-alan ekspertti Laura (epäselvää) taisi kirjoittaa, että tuskin tulee kaupalliseen poraukseen tai hyödynnykseen ennen kuin ollaan pitkällä 2030-luvulla.

Anu: Miten tämä sähkö- ja vesipula ja talouden romahdus näkyi viime kevään vaaleissa tai politiikassa nyt? Eli onko se saanut aikaiseksi merkittävää muutosta?

Taavi: Kyllähän se jonkunlaisen muutoksen sai aikaan. Onko niitä nyt 12 tai 13 uudenlaisia edustajia nousi parlamenttiin, mikä oli enemmän kuin moni uskoi. Siinähan oli se, että sen kansannousun aikaan tai jälkimainingeissa oli todellakin optimistisia ajatuksia, että mitä tulee seuraavissa vaaleissa tapahtumaan. Sitten vähän kaikki luopui toivosta, että tästä seuraa yhtään mitään vaaleissa, ja se nyt oli sitten ihan positiivinen yllätys, että sieltä meni 12–13:kin läpi. Mutta eihän sillä nyt sitten kuitenkaan isossa kuvassa tällä ryhmällä ole ihan hirveästi vaikutusta siihen, miten tätä valtion laivaa tällä hetkellä ohjailaan.

Samuli: Mutta on myös ehkä hyvä kiinnittää huomiota vaan siihen, että tämä 12–13 edustajan blokki, ehkä kourallinen muita edustajia, jotka voi jossain asioissa liittoutua heidän kanssaan, niin on kuitenkin sitten varmaan 70-luvun ensimmäinen kerta, kun Libanonin parlamentissa on tätä nykyistä järjestelmää uudistamaan pyrkivä blokki, jolla on myös jonkinlaisia populaaria suosiota. Vaikka se ei täällä lyhyellä aikajänteellä tule varmasti ratkaisemaan mitään ongelmia tässä parin vuoden sisään, mutta tämä kuitenkin tavallaan kuvaa jonkinlaista poliittista muutosta, jonkinlaista prosessia, joka on ehkä käynnissä ja sitten että mihin se johtaa, niin on sitten toinen kysymys. Mutta jonkin näköisiä muutoksia on kuitenkin tapahtunut.

Anu: Eli Libanon on talouskriisissä. Beirutissa arki sähköpulan ja vesipulan keskellä on vähintäänkin mielenkiintoista. Miksi FIME on Beirutissa? Eli tunnettu satiirikko Karl Sharro twiittasi jokunen vuosi sitte, että Libanonissa on kaksi kertaa enemmän ulkomaalaisia tutkijoita kuin missään muussa alueen maassa, koska kunnan tutkimus vaatii hyviä baareja ja erinomaista tabboulehia. Eli siksi FIME:kin on täällä, viinin ja ruuan vuoksi? Taavi, erityisesti sulle kysymys, että minkä takia Libanon on edelleen hyvä maa FIME:lle olla?

Taavi: Ehkä tuosta Sharrosta voisi jatkaa, että sitten tietysti onhan täällä edelleen kuitenkin kivoja rantoja ja vuorille pääsee laskettelemaan ja setrimetsiin kävelemään. Mutta ehkä hieman vakavammin, jos miettii, niin onhan kaikesta huolimatta Libanon Lähi-idän kontekstissa poikkeuksellisen avoin toimintaympäristö FIME:n kaltaisille toimijoille. Täällä on ollut todella, jos mietitään kriittistä yhteiskuntatiedettä laajasti käsitettynä, niin tehty tosi laadukasta tutkimusta ja todella aktiivinen akateeminen elämä. Paljon kansalaisjärjestöjä ja erilaisia toimijoita. Oma vertailukohta on lähinnä Amman, missä asuin jokunen vuoden, ja onhan se kuin yö ja päivä, Beirut ja Amman siinä, että miten paljon tutkijana saa älyllisiä ärsykeitä suunnasta jos toisestakin. Tosin tässäkin se pieni pilvi siellä horisontissa on se, että esimerkiksi tämä yliopistomaailman kruununjalokivi AUP, American University of Beirut on nyt avaamassa Kyprokselle

satelliittikampusta ja suunnittelee toista Dubaihin, ja monet yliopisto ihmiset on jo lähtenyt maasta. Nähtäväksi jää säilyykö tämä Lähi-idän kontekstista ihan poikkeuksellinen älyllinen yhteisö hengissä tämän kaiken läpi.

Anu: Uskotteko te, että FIME voi jatkossakin toimia Beirutista käsin ja jos ei, niin mikä siihen voisi olla syynä?

Samuli: Libanonissahan tämä tilanne on jossain määrin vaikeasti ennakoitava, että onko olemassa riskiä, että tällainen aseellinen konflikti voisi vaan palata Libanoniin jossain vaiheessa tai meneekö tämä perusinfrastruktuurin ja palveluiden puolesta tämä tilanne niin huonoksi, että se tekee täällä toimimisesta haastavaa. Mutta nämä tällaiset riskit on tietysti tosi vaikeasti ennakoitavia, eikä välttämättä ole mitenkään akuutisti horisontissa myöskään. Varmasti voi olla tapahtumia, jotka tekee Libanonissa työskentelyn myös ulkomaalaiselle tutkimusinstituutille tulevaisuudessa mahdolliseksi, mutta mä en pitäisi sitä välttämättä kauhean ajankohtaisena ongelmana.

Taavi: Joo, ja niin kuin tuossa jossain kohtaa tuli sanottua, että sitten meillä täällä kuplassa tilanne on kuitenkin vähän tasaantunut. Kyllähän se tuossa syksyllä -21 kävi lähellä, että ei olisi enää voinut olla, ja minun ja perheenikin piti lähteä siinä kohtaa Beirutista, kun kotona ei ollut ollut sähköjä viikkoon. Sähköä oli muutamassa hotellissa, mutta siellä pidempiaikainen majoittuminen olisi ollut suht hintavaa, jolloin piti lähteä muutamaksi viikoksi Helsinkiin. Siinä kohtaa kävi mielessä, että tässäkö tämä nyt oli. Jos ei se sähköntuotanto olisi palannut, niin eihän täällä. Valitettavasti sähkö on aika oleellinen osa ihmisen elämää ja tieteen tekemistä vuonna 2022. Niin kyllä mä muistan sen tunteen, kun Helsingistä hyppäsi lentokoneeseen ja oli oikeasti mielessä, että menenkö mä nyt hakemaan vaan kissat ja kirjat ja lähdän takaisin kotiin. Tai ei ollut kotia Helsingissä, mutta takaisin Suomeen. Onneksi se oli vähän parantunut se tilanne, ja siitä eteenpäin sitten sähköä on ollut. Kyllä mä näkisin sen realistisimpina, jos haluaa nyt pessimisti olla, niin realistinen skenaario on se, että sitten vaan nämä sähköt ja muut, terveydenhuolto ja tällaiset, että ne menee sille tasolle, että ne tulee niin kalliiksi, että FIME:llä tai FIME:läisillä ei ole enää varaa niin kuin sitten joillain isojen kansainvälisten järjestöjen työntekijöille. Meillä ei riitä resurssit enää maksaa niistä, niin se on ehkä se realistisin, mutta just nyt ei ole mitään sellaista merkkiä ilmaisia.

[itämaista musiikkia]

Anu: Lopussa me vaihdetaan hetkiksi tiedosta tunteeseen, ja kysytään eri alojen asiantuntijoita asioista, joita he Lähi-idässä ja erityisesti itselleen tutussa maassa henkilökohtaisesti välittävät. Mikä Libanonissa on mahtavinta?

Samuli: Mahtavinta Libanonissa mun mielestä on, no ehkä sekä yhteiskuntatieteilijänä että ihan matkailija, niin mun mielestä tämä maa on vähän niin kuin Doctor Who:n Tardis-puhelinkoppi. Tämä on loppujen lopuksi aika pieni maa, jossa väestö on jopa Suomea vähän pienempi ja pinta-alaakaan ei ole kauheasti, mutta täällä on valtava määrä erilaisia yhteiskunnallisia todellisuksia. Se on sekä ihan vierailijana mutta myös tietysti tutkijana, niin tosi kiinnostavaa, että on paljon kaikkia hienoja ristiriitoja, paljon erilaista kulttuuria, paljon kaikkea jotenkin tosi kompaktissa paikassa.

Taavi: Voin täysin yhtyä edelliseen puhujaan, ja lisätä ehkä vielä sitten sen, että sitten kun täällä asuu pidemmän aikaa, niin oppia arvostamaan Mount Libanonin eli tuota vuoristoa ja se upea luonto, mikä tässä maassa on.

Anu: Mitkä on ollut teille mieleenpainuvia Libanoniin liittyviä hetkiä tai kokemuksia?

Samuli: Ehkä mulle sellainen kaikkein mieleenpainuvuin kokemus oli se, kun mä saavuin Libanoniin 2015. Oli ensimmäiseksi se negatiivinen kokemus, että mun kotikadun niin kuin kaikkien muidenkin Beirutin kadut, niin oli täynnä roskakasoja sen takia, että roskahuolto ei toiminut silloin. Ja sitten toisaalta se tosi voimakas tunne, kun siitä ihan viikon päästä alkoi semmoinen 2015 kansannousu, jossa sitten taas kaikki naapuruston ihmiset lähti kadulle vaatimaan muutosta tähän järjestelmään ja sen epäonnistuneeseen infrastruktuuriin, joka oli merkittävä tällainen ennakkotapaus ehkä tälle myöhemmälle 2019 kansannousulle. Sekä nämä positiiviset että negatiiviset tunteet sitten muutamista ekasta viikosta, kun saapui tänne 2105, niin on kyllä jäänyt voimakkaasti mieleen itselle.

Taavi: Paljon hienoja ja kauheita asioita on tapahtunut, mutta kyllä mä valehtelisin, jos mä sanoisin jotain muuta, kun se sataman räjähdys elokuussa 2020. Kyllä se on asia, jonka tulen muistamaan lopun elämäni.

Anu: Mitkä ovat teidän lempipaikat Libanonissa tai Beirutissa?

Taavi: Kyllä tuo Mount Libanonin vuoristo kokonaisuudessaan ja erityisesti Choufin alue tästä Beirutista vähän etelään ja sitten itään, niin kyllä se on sellainen happy place tässä Tardiksessa.

Samuli: Ehkä mä nyt suosittelen niitä rantoja. Siis että Libanonissa on ihan valtavasti upeita uimarantoja, joiden löytäminen ei aina ole niin kauhean simppeleä, mutta ihan ilmaisia julkisia uimarantoja. Suosittelen Etelä-Libanonissa Tyren pitkiä kauniita hiekkorantoja tai sitten vaikka Pohjois-Libanonissa Tripolin edustalta pääsee laivalla Jänissaarille pientä hintaa vastaan, jossa on tällainen luonnonsuojelualue, jossa on tosi kauniit uimarannat.

Taavi: Ja vinkkinä matkajille ennen kuin lähette tänne uimarannoille, niin kannattaa katsoa joka keväänä julkaistava kartta, jossa on merkitty, että missä kohtaa rannikkoa se vesi on sellaista ydinjätelaatuista ja missä kohdissa se on sitten uimakelpoista. Beirutin edessä älkää menkö uimaan.

Anu: Kiitos vierailusta Lähi-itä NYT! paikanpäältä erikoisjaksossa, Taavi Sundell ja Samuli Lähteenaho.

Samuli: Kiitos.

Taavi: Kiitos paljon.

Anu: Kuuntelit Lähi-itä NYT! –podcastia, jota julkaisee Suomen Lähi-idän instituutti. Löydät sen osoitteesta lahi-itanyt.fi sekä Apple podcasteista ja Spotifysta.

[itämaista musiikkia]